

Kmet, delavec
in obrtnik
naj bodo naro-
du vodnik!

Izhaja vsako sredo.
Maračnina:
za celo leto Din 30'—
za pol leta " 15'—
za inozemstvo " 50'—
za celo leto Din 50'—
Inserati po tarifu. — Pis-
menim vprašanjem naj
se priloži znamko za od-
govor. — Nefrankirana
pisma se ne sprejemajo.

Kmetski list

Glasilo „Slovenske Kmetске Stranke“.

Vsakdo vžlva
vse sadove
svojega dela in
marljivosti!

Rokopis se ne vra-
čajo. — Plača in toži
se v Ljubljani. — Ured-
ništvo in uprava je v
Ljubljani v Kolodvorski
ulici št. 7. — Telefon
inter. št. 2506. — Račun
pri poštni hranilnici
št. 14.194.

Krvavi dan v Beogradu.

Velesrbski radikalni poslanec Puniša Račić oddal iz revolverja pet strelcev na hrvaške poslance. — Pavle Radić, nečak Stjepana Radića, in posl. dr. Basariček ubita. — Stjepan Radić težko ranjen v trebuh. — Nevarno ranjena sta tudi poslanca dr. Pernar in kmet Grandža.

20. junij, bo ostal v zgodovini dan neverjetne sramote: Tega dne opoldne se je namreč zgodilo, kar se še ni zgodilo v nobenem parlamentu, odkar obstoji svet, da je z revolverjem oborožen poslanec oddal pet strelcev na svoje politične nasprotnike. S kakšnim rezultatom, smo povedali zgoraj.

Ta sramota se je morala zgoditi ravno v našem parlamentu, kakor da bi ne imeli že drugih škandalov dovolj! Toda naj govore dejanja sama, saj so dovolj glasna, da kriče do neba!

Kako je prišlo do zločina?

Povedali smo že v zadnji številki našega lista, kako srdit boj se bje med vladno skupino (radikali in njihovimi klerikalnimi pomočniki iz Slovenije) in pa med zastopniki opozicije. Boj gre za temeljne pravice opozicije, ki jih vladna večina noče priznati, ampak zahteva za sebe absolutno komando. Naravno je, da se je vodil ta boj z vso brezobzirnostjo, toda da se bo končal s premissljenim in dobro pripravljenim umorom, tega ne bi bil nihče pričakoval. Ravno nasprotno: najnovejši dogodki so dokazali, da se je pripravljala že sprava med obeh skupinama! Danes, po sramotnem umoru, seveda o kaki spravi ne bo mogoče zlepa govoriti, dokler ne dobij prelita kri popolnega zadoščenja.

Potek dogodkov.

V sredo dopoldne se je začela seja parlamenta kakor po navadi ob pol desetih dopoldne. Toda že pri razpravi o zapisniku je došlo do silno hrupnega prerokanja med vladnimi in opozicijskimi poslanci, tako da je moral predsednik dr. Perić sejo za par minut prekiniti. Ko se je burja nekoliko polegla, je predsednik sejo zopet otvoril, a kmalu je zopet izbruhnil nov vihar, ki ga je izzval velesrbski radikal Puniša Račić s svojimi žaljivimi opazkami, na katere je dobival seveda tudi primerne odgovore.

Naenkrat pa se je zagnal posl. Puniša Račić v svoji divji jezi na govorniški oder in zaklical, kažoč na posl. dr. Pernarja:

»Predsednik, kaznuj ga, če ne, ga bom jaz!«

Toda Puniša Račić na predsednikov odgovor ni čakal, pač pa je izvlekel z bliskovito naglico iz žepa revolver, ga naslonil na rob govorniškega odra in pomeril na dr. Pernarja, poslanca Hrvaške kmečke stranke. Hip na to je počil prvi strel in

zadet tik pod srcem se je dr. Pernar zgrudil med poslanske klopi.

V zbornici je zavlada nepopisna zmeda.

Poslanci so se gnetli okoli dr. Pernarja, minister za pravosodje dr. Vujičić pa je hotel prijeti podivjanega Punišo Račića od zadaj za roko. Ta pa ga je pahnil v stran in je znova hladnokrvno naslonil svoj revolver na rob odra in pomeril na Štefana Radića.

V tem hipu je skočil kmečki poslanec Grandža pred Radića, da ga zaščiti — in res je dobro namerjeni

strel pogodil poslanca Grandžo v levo roko in mu zdrobil kost.

Poslancu Grandži je priskočil na pomoč Stjepan Radić, da opotekajočega se ranjenca prestreže. V tem trenutku pa je že počil

tretji strel, ki je zadel Stjepana Radića v trebuh. Z besedami: »Ubil me je!« je kleknil Stjepan Radić na kolena, nato pa se zopet dvignil. Po par korakih se je zgrudil na tla.

Puniša Račiću pa še ni bilo dovolj žrtev. Kakor besna zver je zrl naokrog in iskal nove žrtve. Ko je zagledal Svetozara Pribičevića, je hladnokrvno nameril nanj. To je opazil posl. dr. Gjuro Basariček, ki je v hipu skočil pred Pribičevića, da ga krije. Tedaj pa sta

zopet počila zaporedoma dva strela: Prvi strel je zadel dr. Basarička v vrat, drugi pa v levo stran prsi. Dr. Basariček je padel na kolena, potem se je zopet dvignil, a pred stenografsko mizo se je zgrudil. Nekaj ur pozneje je dr. Basariček v bolnici vsled težkih poškodb umrl.

Zadnja žrtev divje pobesnelosti je postal Pavle Radić. Z besedami: »Baš tebe še iščem« — je sprožil Puniša Račić zadnji strel proti njemu.

Krogla je zadela Pavla Radića dva prsta pod prsno bradavico v levo stran prsi naravnost v srce. Pavle Radić se je oblit s krvjo zgrudil med poslanske klopi na tla.

Njegove zadnje besede so bile: »Uboga moja žena — moji ubogi otroci!«

Po streljanju.

V skupščinski dvorani je zavlada nepopisna zmešnjava. Poslanci in poslušalci na galerijah so bežali preplašeni na vse strani, samo poslanci kmečke demokracije so ostali pri nedolžnih žrtvah. Tem je priskočilo na pomoč nekaj poslancev, ki so zdravniki in ti so takoj pregledali ranjence in ugotovili

Žalna seja načelstva SKS

Takoj po krvavih dogodkih, ki so se vršili v Narodni skupščini v sredo dne 20. junija 1928, se je sestalo načelstvo »Slovenske kmetске stranke« v Ljubljani in je sklenilo:

1. da se v počast žrtvam naše skupne borbe za kmetско pravo in enakopravnost Slovencev odpošlje »Narodnemu seljaškemu klubu« sožalna brzojavka;

2. da se vrši v petek dne 22. junija 1928 ob pol 12. uri dopoldne v frančiškanski cerkvi zadušnica za pokojne mučenike kmetске ideje;

3. da se obsodi krvavi zločin, ki je v zgodovini kulturnih narodov do danes brez primera in ki je bil posledica politike velesrbskih hegemonistov in njihovih klerikalnih pomagačev. Kot Slovenci posebno obžalujemo, da se je našla slovenska stranka, ki proti Hrvatom in Slovincem podpira današnji režim;

4. da veruje, da streli, ki so bili naperjeni proti obstoju države, niso pogodili nje, niti naše rešilne kmetске misli, temveč velesrbski hegemonizem sam;

5. da zahteva polno zadoščenje, katerega pa ne more dati sedanji režim, nego le kmetски srbski narod sam, ako pomeđe s svojimi sedanjimi vlastodržci;

6. da se pozove slovensko kmetско ljudstvo, da pojača v svojih političnih in drugih organizacijah svojo borbo, ker moramo na začetem delu neomajno vztrajati, da izbojujemo revizijo ustave, katera mora privedi federalizacijo države s popolno zakonodajno in finančno samostojnostjo Slovenije;

7. da hoče »Slovenska kmetška stranka« zvesto vztrajati ob strani kmetско-demokratske koalicije, to je bratov Hrvatov in »prečanov« sploh do končne zmage.

na največjo žalost vseh, da za Pavla Radića ni nobene pomoči več. Rano Štefana Radića pa so označili za smrtnonevarno.

Neverjetna stvar!

Ko je Puniša Račić dokončal svoj barbarski zločin, je vtaknil revolver mirno v žep, stopil z odra in odšel v ministrsko sobo. Iz ministrske sobe pa je odšel v okrepčevališče, kjer je spil čašo konjaka. Iz skupščine je odšel potem v spremstvu radikalnega poslanca Jovanovića-Lune na ulico, poklical avtomobil in se nemoteno odpeljal neznan kam...

To je neverjetna stvar! Kdor pozna zgradbo parlamenta v Beogradu in kdor ve, koliko žandarjev vedno stoji po hodnikih in pred zgradbo samo, in kdor ve, koliko signalnih zvoncev je napeljanih na vse strani, tega morajo obhajati zelo čudne misli pri vprašanju, kako je mogel zločinec tako mirno zapustiti kraj svojega nečloveškega zločina...

Kaj pravi vlada?

Vest o krvavih dogodkih se je z bliskovito naglico razširila po celem Beogradu in

izzvala silno ogorčenje. Ljudje so se vsi preplašeni izpraševali, kakšne posledice utegne roditi nečuvni zločin. Da prebivalstvo pomiri, se je vlada takoj zbrala na seji. Na tej seji so sklenili sledečo objavo:

»Tako po nezaslišanih dogodkih v Narodni skupščini se je sestel ministrski svet k seji, na kateri je z obžalovanjem in ogorčenjem vzel na znanje poročilo o strahovitem zločinu poslanca Puniše Račića. Ministrski svet je sklenil, naj se zločinec izroči sodišču. Istočasno je bil sprejet sklep, da se obe žrtvi bestijalnega umora, poslanca dr. Basariček in Pavle Radić, pokopljeta na državne

† Pavle Radić.

stroške. Skrb za rodbini pokojnikov prevzame država. Dalje je ministrski svet sklenil, da se bodo vsi ranjeni poslanci zdravili na državne stroške. Vlada je končno sklenila, da morajo državne oblasti paziti na to, da se ti dogodki ne bodo zlobno izkoriščali na škodo ugleda in miru države.

Ta vladna objava pa je napravila na javnost zelo slab in medel vtis. Nedolžno prelita kri vpije pač glasneje kakor vse še tako lepe vladne izjave.

Ranjenci v bolnici.

Ranjence so takoj, ko so jim v Narodni skupščini nudili prvo pomoč, prepeljali v splošno državno bolnico. Stjepana Radića sta zdravnik dr. Krnjević in dr. Kohn ml. položila v ministrski avtomobil, ki je slučajno stal pred Narodno skupščino, ter ga najprej odpemila v bolnico. Ostale ranjence in med tem že umrlega dr. Basarička so prepeljali z rešilnimi avtomobili. Pavle Radić je med prevozom v bolnico izdihnil in so ga zato skupno z dr. Basaričkom položili v bolnici na mrtvaški oder.

Stjepana Radića in ostale ranjence so odpemili takoj v operacijsko sobo v I. nadstropju, kjer sta bila navzoča že univerzitetni profesor dr. Kostić, docent dr. Kosanović in 20 asistentov. Prvi je bil operiran Stjepan Radić. Na operacijski mizi je ležal bled in nem kakor mrtev. Zaradi oslabelosti srca — St. Radić boluje že dalje časa na sladkorni bolezn — ga niso smeli narkotizirati, marveč so mu dali zgolj lokalno anestezijo. Kljub temu pa Radić med operacijo ni dal od sebe niti glasu, tako da so se temu čudili vsi zdravniki, ki so vedeli, da je trpel grozne bolečine.

Operacijo je izvršil prof. dr. Kostić. Stjepan Radić ima 30 cm globoko rano v smeri od leve na desno v neposredni bližini popka. Operacija je pokazala, da so ostala čreva nepoškodovana, pač pa je pretrgana trebušna mrena. Prof. dr. Kostić je z operacijo zelo

hitel, ker je obstojala nevarnost, da bi bolnik zaradi izgube krvi in oslabelosti srca sicer ne mogel zdržati. Operacija je dobro uspela. Nevarnost pa s tem še ni odstranjena, ker lahko nastopijo komplikacije bodisi vsled vnetja trebušne mreže, bodisi vsled oslabelosti srca. Po operaciji se je Stjepan Radić počutil dobro. Ves čas je bil navzoč tudi Svetozar Pribičević.

Drugi je bil operiran dr. Pernar. On ima dve rani. Prvi strel ga je zadel pod levo ključnico in mu je krogla obtičala v mesu. Drugi strel ga je zadel v zapestju desne roke, vendar pa rana po mnenju zdravnikov ni nevarna, ker je ostala kost nepoškodovana. Po preiskavi z röntgenovimi žarki so zdravniki sklenili, da mu krogle, ki mu je obtičala pod levo ključnico, ne morejo odstraniti, ker bi to stanje bolnika poslabšalo in kompliciralo. Zato so mu rane le izprali in desinficirali, kroglo pa bodo pustili, da se zaraste in bo tekom časa sama prišla na dan.

Posl. Grandja je ranjen pod levim laktom in ima zlomljeno kost. Rana je precej komplicirana, vendar ni nevarna.

Ranjenci poslanci v bolnici se počutijo dobro, in upajo, da bodo kmalu okrevali. G. Radić je sicer po prestani operaciji zelo slab, vendar pa je bil dobro razpoložen.

Pripravljen umor?

Vladni listi, med njimi seveda v prvi vrsti »Slovenec«, ki mora biti v svoji hlapčevski naturi bolj vladinovski kakor vlada sama, piše, da je krvavi zločin rezultat nekega osebnega maščevanja poslanca Puniše Račića, ki je kot Črnogorec še navajen na znano krvno osvečo.

Ne vemo, koliko bo to potuhnjeno olepševanje zločina pomagalo. So namreč tu jako čudne stvari, ki prikazujejo celo zadevo v popolnoma drugi luči.

Štefan Radić.

Dejstvo je namreč, da je pred enim tednom v beograjskem vladnem listu »Jedinstvo« zapisal njegov odgovorni urednik Vlado Ristović sledeče na naslov poslancev:

»Če pomislim, da nekdo od znotraj ruši državo, potem je in ostane Vaša prva dolžnost, da še istega dne ubijete i Svetozarja Pribičevića i Stjepana Radića.«

To je bilo pred dobrim tednom.

Na dan samega umora zjutraj pa je izšel v glasilu Stjepana Radića, v zagrebškem »Narodnem valu«, sledeči članek, ki ga je podpisal Stjepan Radić:

»Eden izmed radikalnih prvakov, narodni poslanec in bivši minister, mi je javil,

da je Velja Vukičević tako besen, da je pripravljen na vse. Ravno glede besed »na vse«, se naglašja, da ne bo izbiral niti načina, niti sredstev, da ostane na vladi. In zato ono, kar je pisal njegov list »Jedinstvo«, da je treba ubiti Radića in Pribičevića, na žalost ni samo prazna grožnja. Ni bilo še položaja, ki bi bil tako divjaški in tako protiven vsem pojmom politike in parlamentarne borbe. Zato so se nekateri radikalni prvaki odločili nastopiti proti vsemu temu javno tudi v parlamentu. Pravijo, da bi bili to že napravili in vrgli Velja Vukičevića, da se je pa v zadnjem času pojavila neka druga kombinacija

† Dr. Gjuro Basariček.

ter da se tudi moje izjave, s katerimi sem radikale v celoti izključil iz vsake bodoče kombinacije, jemljejo kot ovira temu. Toda tedaj ne bodo tega več trpeli brez ozira na to, kaka bo vlada in kaj naj bo v bodoče, ako bi se proti Pribičeviću in Radiću poskušalo ali celo napravilo kaj takega, ker smatrajo, da bi to bil propad države.

Isto stvar sem slišal še z dveh drugih strani in sem čul tudi, da se Velja posebno prisrčno in zanesljivo sestaja sedaj z Dragomir Jankovićem in karkoli snujeta, snujeta skupno. Zaradi tega bo potrebno, da mi v parlamentu tu iznesemo to, kar že imamo pismeno o njihovem skupnem delu in videli bomo, da li bodo radikali napravili to, o čemer me zagotavljajo. — Stjepan Radić.

Oba gornja članka sta klasičen dokument, da je bil umor po stari radikalni maniri pripravljen in da je Račić samo en člen v verigi velikega komplota.

Ni torej stvar taka kot jo slika »Slovenec«, da je zločin izbruh kakšne krvne osvete razžaljenega Črnogorca, ampak je precej drugačna!

Kaj je z zločincem?

Dr. Korošec je v navodilih na podrejene mu oblasti naročil, da morajo biti poročila o zločinu taka, kakor da gre le za osebno obračunavanje med Punišo Račićem in umorjenimi in ranjenimi poslanci.

Z ozirom na takšno omejevanje tiskovne svobode je šla deputacija opozicijskih poslancev k dr. Korošču in dr. Drljeviću je po svojem obisku pri dr. Korošču povedal časnikarjem sledeče:

Dr. Korošca smo srečali na stopnicah, kjer smo ga ustavili ter mu sporočili, da prihajamo v imenu kluba. Dr. Korošec se je nato vrnil z nami v svoj kabinet. Čim smo stopili v sobo in začeli z ministrom dr. Koroščem razpravljati o namenu našega prihoda, je stopil iz posebne sobe pisarne šefa kabineta notranjega ministrstva narodni poslanec Dra-

gan Bojović ter stopil k dr. Korošcu in ga nagovoril: »Gospod minister! Tukaj je moj brat (polbrat) Puniša Račić, kateremu se je danes pripetila v skupščini nesreča. Zaradi tega vas prosim, da ga sprejmete.

Dr. Korošec je najprej pogledal nas, potem pa je odgovoril: »Oprostite, gospod, jaz njega ne morem sprejeti.«

»Ali prosim vas, gospod minister, on je vendar narodni poslanec. Prihaja k vam, da se vam preda. Vaša dolžnost je, da ga kot narodnega poslanca sprejmete.«

»Oprostite, jaz nisem izvršni organ,« je nato odvrnil dr. Korošec v vidni zadregi,

diti posamezne skupine ljudi po mestu, ki so zahtevale, naj se zapro vse trgovine. Pred Seljaškim domom na Akademskem trgu se je zbralo več tisoč ljudi, ki so ogorčeno komentirali beograjske dogodke. Na zgradbi so razobesili črno zastavo, poleg nje pa hrvatsko trobojnico, ovito s črno kopreno.

Ob 3. popoldne so bile po mestu že vse trgovine zaprte. Istočasno so se pričele že manjše spontane demonstracije na križiščih ulic. Ob 4. popoldne je bil ustavljen tudi tramvajski promet. Istočasno so zaprli vse kavarne, gostilne in druge javne lokale.

Okoli 5. popoldne je precejšnja množica, ki je prišla preko Zrinjevca do Gornjega grada pred zgradbo bivšega hrvatskega sabora, narastla na več tisoč ljudi. S poslopja bivšega sabora je nagovoril množico Josip Predavec. Svoj govor pa je moral prekiniti, ker je policija navalila na množico, da bi jo razgnala. Množica je pričela ogorčeno protestirati proti postopanju policije in so jo mnogi hoteli naskočiti z dvignjenimi palicami. Predavec je klical z balkona zgradbe oblastnega odbora policiji, zakaj izziva narod in ovira njega, da bi ga pomiril. Policija je res odnehala in Predavec je nadaljeval svoj govor. Povdarjal je, da je krvi že preveč prelite in da je treba za Hrvatsko živeti. Ni razloga, da bi se v Hrvatski koga napadlo in nikomur ne sme pasti las z glave. Iz nedolžne krvi, ki so jo prelili naši veliki vodje, mora vzklti za hrvatski narod boljša bodočnost.

Pri tem je pričela množica burno klicati »Doli hajduki!« Policija je pričela zopet razganjati ljudi ter jih potiskati v stranske ulice. Množica, ki je nosila na čelu hrvatsko zastavo, ovito s črno kopreno, je krenila preko Ilice in Jelačievega trga pred Seljaški dom, kjer jo je policija zopet pričela razganjati.

Ustavljen je bil tudi električni tramvajski promet. Gledališče in kinematografi so odpovedali vse predstave. Zagrebška organizacija SDS je imela sestanek, na katerem je sprejela resolucijo, ki zahteva naj se sedanja vlada odstrani ter postavi druga, dostojnejša, ki bo znala sanirati razmere v državi, izvesti preiskavo današnjega zločina ter poskrbeti, da bo krivce doletela zaslužena kazen. Hrvatska omladina je izdala protestno izjavo proti žalostnim dogodkom v parlamentu. Prav tako sta akademski klub HSS in akademski klub »Jugoslavija« naslovila skupno na zagrebško meščanstvo proglas, v katerem ga pozivata, naj v znak žalosti zapre trgovine. Mestni občinski svet je pustil afixirati po mestu proglas, v katerem poziva meščanstvo, naj razobesi črne zastave.

Tudi Slovenija žaluje.

V Ljubljani so se razširile prve vesti o strahovitem umoru v sredo okoli poldne. Ljudje so se za posebne izdaje listov kar trgali in po celem mestu je zavladalo nepopisno ogorčenje, ki se je z bliskovito naglico preneslo tudi na deželo. Karkoli misli v Sloveniji le še količkaj pošteno — vse je s studom obsojalo zverinski zločin.

V Ljubljani sta načelstvo naše stranke in poslovni odbor kmečko-demokratske koalicije takoj sklicala svoje seje, da zavzameta stališče o novem položaju. Med drugim se je sklenilo,

da se bo brala v petek 22. t. m. o pol dvanajstih dopoldne maša zadušnica v frančiškanski cerkvi za žrtve naše velike kmečke ideje, zvečer istega dne ob pol sedmih pa bo velik ljudski shod na Taboru, kjer bodo govorili poslanci kmečko-demokratskega kluba.

Razobesite žalne zastave!

Obenem se poziva celokupno prebivalstvo Slovenije, da v petek in soboto (na dan pogreba) razobesi žalne zastave.

Tudi Slovenci moramo pokazati, da smo kulturni narod, ki zločine obsoja in za po-teptano pravico zahteva zadoščenje. Obenem

naj bodo naše žalne manifestacije dokaz, da naše tesne zveze z brati Hrvati ne prelomi nobena sila na svetu več. Njihova bol je tudi naša bol!

Prve sožalne brzojavke.

Krajevna organizacija Slovenske kmečke stranke v Stari Loki je poslala v sredo načelstvu SKS v Ljubljani sledečo brzojavko:

»Obsojajoč današnje krvave dogodke v Narodni skupščini, katerih žrtev so postali poslanci bratske HSS, prosimo, da sporočite na merodajnih mestih naše najiskrenejše sožalje. — Krajevna organizacija.«

Dr. Ivan Pernar.

Ivan Grandja.

V imenu Slovenske kmečke stranke pa je brzojavil na Narodni seljaški klub v Beogradu glavni tajnik SKS dr. Marušič:

»Sa bolom i gnjevom u duši javljam u ime Slov. kmetke stranke, da smo više no ikad spremni, povesti svim sredstvima borbu do kraja, da iz krvi mučenika svane sloboda i jednakopravnost. Slava mučenicima!«

Kako se drže klerikalci?

Nečuvno surovo so se obnašali na sam dan umora slovenski klerikalci. Neprijetno nam je o tem govoriti v trenutku, ko leže mučeniške žrtve na mrtvaškem odru, toda molčati spričo neverjetne klerikalne srčne podivjanosti le ne moremo.

Ugotavljamo na podlagi lastnih opazovanj in na podlagi izjav zelo verodostojnih prič, da so se klerikalci naravnost veselili, ko se je raznesla vest, da je Radić ubit! Obrazi so jim kar žareli veselja, češ, sedaj bomo imeli mir pred tem »prokletim Radićem«. In slišale so se tudi besede celo iz duhovniških (!) ust: »Prav je, da ga je! Nič jih ni škoda.«

Če vidi človek, ki ima le nekaj srca, ležati na cesti rajeno žival, se mu vsaj smili, če ji že ne more pomagati. Klerikalna podivjanost pa nima srca ne za živali in ne za ljudi. Ali so klerikalci sploh še ljudje?

Prepričani smo, da bo kljub klerikalni podivjanosti in posurovelosti slovenski kmečki narod sodil drugače in da bo tudi za klerikalne podivjance našel svojo primerno besedo!

Zalna seja odbora KDK v Ljubljani.

Dne 20. junija 1928 ob 8. uri zvečer je imel sejo poslovni odbor »Kmetko-demokratske koalicije« v Ljubljani, ki je obravnaval politično situacijo, ustvarjeno z umori voditeljev KDK ter je ugotovil popolno solidarnost in enodušnost obeh strank glede nadaljne borbe, ki jo bo vodila KDK odslej s podvojeno energijo. Vodstvu KDK v Beogradu se je poslala žalna brzojavka.

zato ga ne sprejemem. Naj se preda žandarjem, ki so tu.«

Po teh besedah je dr. Korošec zopet pogledal na nas, da bi videl, kaj mislimo mi o tem vsekakor čudnem srečanju v njegovem kabinetu. Mogel je videti naše presenečenje. Zato je poslancu Bojoviću ponovno izjavil, naj izroči svojega brata žandarjem. V tem je pristopil šef kabineta, kateremu je dr. Korošec naročil: »Poiščite dva žandarija in odvedite Punišo Račića v upravo mesta (na policijo).« Šef kabineta se je kmalu nato vrnil v spremstvu dveh žandarjev, nakar sta odšla z njima Puniša Račić in Dragan Bojović. V ministrovem avtomobilu so se nato vsi skupaj odpeljali na policijo. Puniša Račić se je pri vsem te mvedel skrajno cinično, pušil cigarete in se smehljaj, kakor da se pelje na prijeten izlet.

Pogreb mučenicov.

Trupli obeh tako tragično preminulih narodnih poslancev dr. Basarička in Pavla Radića sta bili nocoj po izvršeni sodni obdukciji položeni v hrastove krste. Jutri popoldne bo izvršen z vsemi častmi prevoz iz mrtvašnice splošne državne bolnice na beograjski kolo-dvor. V posebnem vagonu, ki bo priključen zagrebškemu večernemu brzovlaku, bosta nato prepeljeni v Zagreb, kjer bodo oba prvaka KDK položili v Seljaškem domu na mrtvaški oder. Svečan pogreb se bo vršil v soboto izpred Seljaškega doma na Mirogoj. Jutri zvečer odpotujejo vsi poslanci KDK v Zagreb. Točen spored pogrebnih svečanosti in uro pogreba bodo določile zagrebške organizacije Kmečke demokracije.

Nepopisno ogorčenje in žalovanje v Zagrebu.

Ko se je v sredo popoldne raznesla po mestu vest o krvavih dogodkih v Beogradu ter so pričele izhajati posebne izdaje zagrebških listov, je zavladalo med prebivalstvom silno razburjenje. Po 2. popoldne so že pričele ho-

Kaj pravimo mi?

Voditelji kmetijske demokracije so padli od krogle P. Račića, t. j. tistega Puniše Račića, ke je še pred par dnevi poveljal velesrbstvo kot državno idejo države treh narodov: Slovencev, Hrvatov in Srbov. V tem smislu so vsi Srbi z malo izjemo separatisti. S tem separatizmom pa je v konfliktu naša jugoslovanska državna ideja, to je država ravnopravnih narodov: Srbov, Hrvatov, Slovencev in Bolgarov. Za to idejo so mrli slovenski in hrvaški dobrovoljci nekdanji »veleizdajniki«, za to idejo se je žrtvoval Stambulijski in njegovi drugovi, za to idejo so položili glavo tudi najboljši Srbi. Pred 10. leti sta se narod slovenski in hrvaški sama odločila stvoriti skupno državo s Srbi in pozneje z Bolgari. Na podlagi ravnopravnosti! Ta naša velika nacionalna in državotvorna ideja je prišla v konflikt s separatistično in državo rušečo velesrbsko idejo. Razen tega ni mogoče izgubiti iz vida, da so nosilci tega velesrbstva cinčarski meščanski krogi Beograda, poleg katerih srbski kmet in delavec nimata nobene besede. Nositelji naše jugoslovanske državne ideje pa so predstavniki širokih kmečkih mas, ki zahtevajo pravno in socialno ureje-

no državo. Na strani teh krogov je nujno moralna premoč, ker so tako v nacionalnem kot v socialnem pogledu naprednejši. Instinktivno tudi vsak pristaš velesrbske vladajoče klike čuti, da je zmaga prečanske opozicije na takih principih sigurna. Le iz takega razpoloženja se je mogel zgoditi nečuten dogodek, da iz vladine večine padajo smrtonosni streli na opozicijo.

Kri, ki je prelita v parlamentu, je prelita za našo jugoslovansko državno idejo, t. j. za državo ravnopravnih Srbov, Hrvatov, Slovencev in Bolgarov, je prelita za seljaško demokracijo, t. j. za pravni in socialni red v tej državi, ki bo služil večini naroda.

Ob 5-letnici žrtev, ki jih je zahteval od bolgarskega naroda istoveten pokret v Bolgariji, so se tem žrtvam pridružile žrtve hrvaškega seljaškega pokreta. S tem so se pa pridružila imenom bolgarskih mučenicov za to idejo svetla imena hrvaških mučenicov za isto idejo.

Ta imena, te žrtve, kakor jih obžalujemo, obeležujejo vendarle zmagovit pohod naše jugoslovanske državne ideje in ideje kmetijske demokracije k končni zmagi.

Albin Prepeluh:

† Pavle Radić.

Pavle Radić je mrtev. Krogla podivjana človeka mu je v beograjskem parlamentu, sredi moške dobe in dela, prebila srce.

Pokojni Pavle je bil eden najbolj simpatičnih ljudi v gostih vrstah »Hrvatske seljačke stranke«. Po svojem značaju je bil miren in skromen človek, ki ni nikoli silil v ospredje. Da je stopil v politično areno, je bila zgolj nujna posledica tega, ker je bil po svojem rojstvu član velike kmečko-delavske družine Radićev iz Trebarjevega Desna pri Sisku. Oba njegova strica, Stjepan in pokojni Ante Radić, sta z vso dušo in z vsem svojim bistvom stala v političnih bojih Hrvatov, ki so bili vedno težki. Spomniti se je treba le dobo Kuen Hedervarya in na policijsko-birokratske režime raznih madžarskih eksponentov na banski stolici v Zagrebu pred vojno.

Ante Radić je moral sredi teh bojov žrtvovati tudi svojo poklicno eksistenco, opustiti je moral zaradi svojega narodnega in kmečko-socialnega naziranja profesuro. Težko je bilo njegovo življenje posledje, zakaj vsakdanji kruh si je moral služiti kot pisatelj vse dotlej, dokler ni dobil skromne službice tajnika »Matice Hrvatske«. Pri tem je našel še vedno toliko časa, da je mogel misliti na moderen kmečki pokret, na izdajanje svojega malega tednika »Dom« in na organizacijo »Hrvatske seljačke stranke«, ki ji je v zvezi s svojim bratom Stjepanom končno leta 1904 dal glavo in srce, to je njen program, njen socialni duh in organizacijo.

Pri tem težkem javnem delu je sodelovala vsa rodbina Radićev, in sicer oni, ki so ostali kmetje, prav tako kot oni, ki so študirali in doštudirali ter se posvetili borbi za prava naroda. V tem miljeju je zrastle pokojni Pavle Radić in dasi i po zunanosti i po svoji mirnosti in premišljenosti bolj podoben stricu Antonu kakor Stjepanu, je moral v politično areno, kjer je sedaj tako nenadoma in nepričakovano končala njegova težka življenska pot.

Po svoji vzgoji in po svojih študijah je bil določen za mirno delo narodnega gospodarja-zadugarja. Svoje gospodarske nauke je končal v Pragi na trgovski akademiji. Tam je našel, kakor že davno poprej njegov stric Stjepan, tudi on inteligentno in razumno živ-

ljensko družico, ki stoji danes obupana s svojo nepreskrbljeno deco ob rakvi ubitega moža. Težko je najti zakon, v katerem bi bilo še več harmonije, kakor jo je bilo v tem, težko je najti zakonsko dvojico, ki bi posvečala še večjo pozornost vzgoji svoje dece.

»Hrvatska seljačka stranka« je že zgodaj spoznala, da je naraščajoče politično gibanje, ki predstavlja danes edini moderni in aktivni socialni pokret v Jugoslaviji, treba organizirati tudi gospodarsko. Poleg znanih združnikov, pokojnega dr. Basarička, podpredsednika stranke Josipa Predavca in še nekaterih drugih, je bilo tudi pokojnemu Pavlu odkazano delo pri združni organizaciji na selu. Lahko trdim, da je večina ogromnega dela, ki se je izvršila na tem poprišču, njegovo delo. Ta naloga na Hrvatskem ni bila lahka, zakaj poleg nepismenosti je tej organizaciji nasprotoval organizirani židovski kapital, ki je stegnil svoje prste tudi že na hrvaško selo. Tudi hrvaška duhovščina temu pokretu ni bila naklonjena. Vsi so se bali politične in gospodarske osvoboditve hrvaškega kmečkega ljudstva. Vendar se je pokojnemu Pavlu posrečilo organizirati in postaviti na solidni temelj preko 200 različnih gospodarskih in kreditnih zadrug. Organiziral je te zadruge v skupno zvezo »Glavno zadrugo hrvatskih seljaških zadruga«, katere predsednik je bil do zadnjega. Iz te organizacije je zrastle pozneje tudi »Seljačka zadruga banka« v Zagrebu, nadalje zadruga »Hrvatski seljački dom«, ki poseduje danes krasno palačo v Zagrebu na Akademskem trgu, a v mnogih vaseh in trgih so se dvignili »Hrvatski Domovi« kot zbirališča tega velikega pokreta.

Ko je bila l. 1924. raztegnjena komunistična »Obznana« tudi na »Hrvatsko seljačko stranko« in so prišli vsi njeni vodniki v dolgoletni zapor, je obviselo tudi vse politično delo pokreta na Pavlu Radiću, ker je ostal na svobodi. Tedaj se je pokazala vsa veličina njegove delavoljnosti in zmožnosti. Poleg težkega zadrugarskega dela je moral dnevno sprejemati kmečke deputacije, jim dajati navodila, pisati politične članke za »Slobodni Dom«. Tedaj večkrat ni vedel, kaj in kako bi, kam naj nameri svoj korak, kateri misli naj da prednost, da ne bo pozneje zmot in napak. Tedaj ga je družina navadno videla samo

kadar je v pozni noči, truden do smrti, prišel domov in legel za nekaj ur. Zjutraj je bil navadno že na vse zgodaj na nogah, kakor vsi Radići sploh.

Od leta 1920 dalje je moral tudi kandidirati, dasi mu ta posel ni bil pogodu. Vsakokrat je bil izvoljen v Bosni kot nosilec liste. Bosance je naravnost ljubil, a Slovence je bil brat, zakaj čutil se je z nami Slovenci eno. Leta 1924. in 1925. je prišel večkrat tudi v Ljubljano, kjer je navadno odesedel pri meni doma; tu smo imeli prilike dovolj občudovati njegovo skromnost, mirnost, a tudi njegov bister realen razum in pogled na svet in življenje.

Ko je prišlo l. 1925. do tako zvanega »narodnega sporazuma«, je postal Pavle minister za agrarno reformo. Ostal je takšen, kakršen je bil vedno: miren, molčeč, previden. Nekoč mi je v svojem kabinetu potožil, da je ta posel zanj veliko breme. »Imam občutek ujetnika«, je rekel. »Vem, da sem obdan od špijonov in lopovov, toda kdo je špijon, tega ne vem. Vedno mi nosijo nekaj na podpis in vse je nujno, vsem se silno mudi. Ne dajo miru, da bi akt pregledal in premislil, ker mi hočejo to in ono podvaliti!« Vendar je v težkih prilikah v tem resoru napravil zelo veliko, kajti imel je navado za vsako večjo odločitev postaviti najprej socialno načelo, po katerem se je potem ravnal.

Razumljivo je tedaj, da mu je »striček« Stjepan Radić zaupal vse važne politične akcije, poizvedovanje dogodkov, ki se pripravljajo na politično tako spolzkem parketu, kakor je beograjski, da ga je k potrebnim razgovorom vedno jemal s seboj kot svetovalca in pomočnika. Četudi Stjepan Radić ozdravi — kar Bog daj! — mu bo v težavnem in naporem javnem delu pokojni Pavle manjkal, kakor če bi mu amputirali desno roko.

Pavle zapušča številno in nepreskrbljeno družino. V Zagrebu si je na Pantovčaku v Heregovačkoj ulici št. 4 postavil skromni domček. Še od 20. do 25. maja letos smo bili skupaj v Pragi na kongresu kmečkih strank in na manifestacijah kmečke demokracije. Tedaj je privedel s seboj tudi svojega najstarejšega sina Pavla ter ga je tam vsolal, da bo kdaj, ko doraste, nadaljeval delo očeta.

Pokojni Pavle je bil rojen na novega leta dan 1880. Gimnazijo je študiral v Zagrebu, trgovsko šolo pa v Pragi. Potem je bil učitelj na trgovski šoli v Pragi dve leti, nakar je stopil v gospodarsko prakso, v kateri je ostal 15 let. Vojna ga je našla v Slunju kot organizatorja tamošnje »Gospodarske zadruge«.

Ob vsem dolgoletnem javnem delu je umrl kot siromak. Bil je vzor nesebičnega javnega delavca, bil je del svojega naroda, ki stoji ob njegovi krsti zaprepaščen nad brezumnim zločinom.

»Zločinec Puniša Račić.